

Bülow, A. E., Ahmon, J. *Preparing Collections for Digitization*. London : Facet Publishing, 2011. 184 str.

Londonska izdavačka kuća Facet Publishing u suradnji s Nacionalnim arhivom Velike Britanije objavila je 2011. priručnik *Preparing Collections for Digitization*. Autorice Anna E. Bülow i Jess Ahmon, zaposlenice spomenutog arhiva, taj su praktični priručnik, kako same ističu u uvodnom razmišljanju, namijenile pojedincima i institucijama koji tek ulaze u svijet digitalizacije, kao i onima koji takve poslove već obavljaju, a s konačnim ciljem povećanja sigurnosti izvornih dokumenata, olakšanja samoga procesa digitalizacije te dugoročne koristi od digitalnih datoteka. Priručnik je organiziran u devet poglavlja, koja problematiziraju poslove u sklopu digitalizacije, s naglaskom na adekvatnoj pripremi i pravilnoj zaštiti gradiva, kako bi sve njegove faze bile provedene uz minimalne poteškoće, a sigurnost izvornika niti u jednom trenutku bila dovedena u pitanje.

Nakon uvodnih napomena, u prvom poglavlju, naslovljenu *Digitization in the context of collection management* (str. 1–16), autorice progovaraju o, zahvaljujući digitalnoj tehnologiji, mnogobrojnim mogućnostima upravljanja zbirakama gradiva koje različitim baštinskim institucijama stoje na raspolaganju. Osobito ističu otvaranje prema novoj publici preko interneta te uspostavljanje i lakše održavanje veza sa srodnim institucijama. Također, digitalizacija pridonosi očuvanju gradiva te uporabi i razvoju različitih zbirki.

Kroz drugo poglavlje (str. 17–31), *Before you digitize: resources, suppliers and surrogates*, provlači se misao kako digitalizacija predstavlja puno više od pukoga dobivanja digitalne slike. Autorice naglašuju zajednički rad različitih specijalista tijekom cijeloga procesa, počevši od skrbnika gradiva (arhivista, kustosa, knjižničara...), preko konzervatora zadužena za sigurnost u svakoj fazi procesa, pa sve do operatera nekoga od uređaja za dobivanje digitalnih datoteka. U nastavku poglavlja također se osvrću na provjerenu pouzdanost mikrofilma kao medija za dugoročno čuvanje, kao i njegovo uključivanje u proces digitalizacije kroz tzv. hibridni pristup, u kojem mikrofilm osigurava dugoročnu zaštitu, dok iz njega dobivena digitalna slika uvelike olakšava pristup informacijama.

Treće poglavlje (str. 33–46) nosi naslov *The digital image*, a posvećeno je temeljnim pojmovima povezanim s dobivanjem digitalne slike, kao što su razlučivost, dubina boje, upravljanje bojom, postprocesuiranje... Istaknuta je važnost dobivanja kvalitetnih master-datoteka iz kojih je poslije moguće izvesti različite kopije prema potrebama i željenim standardima prezentacije.

U četvrtom poglavlju, *The process of selection* (str. 47–61), progovara se o odabiru gradiva za digitalizaciju. Izbor gradiva uvijek ovisi o ciljevima i prioritetima same institucije koja digitalizaciju provodi, a pritom se posebno ističe uloga skrbnika (osobe zadužene za određenu zbirku ili dio gradiva), jer je najbolje upoznat sa svim posebnostima koje gradivo namijenjeno digitalizaciji uključuje. Jednako tako,

prije početka same digitalizacije, potrebno je razjasniti hoće li se ona obavljati iz već postojećega mikrofilma ili iz izvornika te riješiti sva pravna pitanja povezana s gradivom.

Surveying collections naslov je petoga poglavlja (str. 63–89), u kojem autorice pregled zbirke gradiva prije početka digitalizacije izdvajaju kao korak o kojem ovisi daljnji tijek procesa. Pregledom gradiva namijenjenoga digitalizaciji upoznat će se njegove glavne tvarne značajke, posebnosti i fizičko stanje, što je neophodno poradi odabira prikladne opreme za digitaliziranje. Pregled manjih zbirki, s nekoliko stotina jedinica, autorice preporučaju obaviti u cijelosti, dok je za zbirke od više stotina ili tisuća komada preporučljivo izvršiti pregled metodom uzorkovanja.

U šestom poglavlju, *Equipment for image capture* (str. 91–107), riječ je o opremi za dobivanje digitalne slike te potencijalnim opasnostima za gradivo tijekom snimanja. Kao glavne rizike za gradivo autorice spominju fizička oštećenja, izloženost svjetlu i toplini te gubitak prvobitnoga poretka građe. Izbor opreme, naglašuju autorice, bitno utječe na karakteristike digitalne slike, brzinu njezina dobivanja te cijenu pojedinoga snimka. U nastavku poglavlja ukratko se ocrtavaju dostupne vrste uređaja za dobivanje digitalne slike, a izbor određenog uređaja oprimjeren je studijom slučaja jednog od projekata digitalizacije u Nacionalnom arhivu.

Sedmo poglavlje, naslovljeno *Preparation of document formats and fastenings* (str. 109–136), a u njem autorice opisuju tijek pripreme gradiva za snimanje. Takva priprema ponekad iziskuje dodatna financijska sredstva, ali, ukoliko je dobro obavljena, znatno olakšava digitalno snimanje. Način pripreme određuje se nakon pregleda gradiva. Kao nužnost dobre pripreme istaknuto je pravodobno uklanjanje različitih spajalica, izravnavanje neravnih dokumenata te, ukoliko je potrebno, razvezivanje uvezanih svezaka. Nekoliko studija pridodanih poglavlju primjeri su slučajeva pripreme gradiva provedenih u spomenutom arhivu. Osmo se poglavlje (str. 137–158) nadovezuje na prethodno, a nosi naslov *Preparation of damaged documents*. U njem se razmatra uključivanje konzervatorskoga posla u sam tijek snimanja, ovisno o stupnju oštećenja građe. Mišljenje je autorica kako određena manja oštećenja mogu korigirati sami snimatelji, dok je za veća nuždan kako konzervatorski tretman tako i prisutnost konzervatora tijekom snimanja. Kao i prethodnomu, i ovomu je poglavlju dodano više primjera iz prakse. Posljednje poglavlje (str. 159–170) autorice su nazvale *Setting up the imaging operation* i u njem progovaraju o uvjetima koje prostor u kojem se obavlja snimanje mora zadovoljavati. Kao nužnost istaknuto je osiguravanje dovoljno velikoga radnog prostora za sigurno rukovanje gradivom, kao i određene restrikcije povezane s pristupom građi, slične onima u čitaonicama, kako sigurnost izvornika ne bi niti u jednom trenutku bila dovedena u pitanje. Svako od poglavlja prati zasebni popis relevantne literature, a na samom kraju priručnika, nakon zaključnoga razmišljanja, za dodatno su čitanje navedeni naslovi s dubljim zadiranjem u problematiku te indeks (str. 177–184).

Ovaj priručnik vrijedan je prilog literaturi o problemu digitalizacije u najširem smislu toga pojma. Nastao na iskustvima višegodišnje arhivske prakse, moguće ga je promatrati kao vodič kroz proces digitalizacije većih ili manjih zbirki gradiva od njihova odabira i pripreme do trenutka snimanja. Kao takav je, prema riječima samih autorica, namijenjen skrbnicima i projektnim menadžerima odgovornim za zaštitu arhivskih zbirki te različitim stručnjacima povezanim s poslovima digitalizacije zbirki gradiva, kojima na jednostavan način, praktičnim primjerima dopunjujući druge teorijske radove, približava složeni proces digitalizacije.

Hrvoje Gržina

Bakić, M. *Valorizacija arhivske građe*. Cetinje : Državni arhiv Crne Gore, Službeni list Crne Gore, 2014. 361 str.

Vrednovanje arhivskoga gradiva već desetljećima zaokuplja arhiviste. Pozornost koju struka pridaje odabiru trajnoga iz gradiva ograničenih rokova čuvanja ne prestaje, štoviše, raste i u skoroj budućnosti zasigurno neće biti drugačije. Najnovije djelo posvećeno toj temi, na prostoru bivše Jugoslavije, monografija je dr. sc. Mile Bakića, publicirana 2014. na Cetinju.

Djelo tvore predgovor autora, osam poglavlja, literatura, rezime i sadržaj. Recenzenti knjige su Jovan P. Popović i prof. dr. sc. Peter Pavel Klasinc. Autor u literaturi, str. 341–349, navodi knjige, periodiku i pravne propise nastale u razdoblju od skoro jednoga stoljeća, od 1928. do 2012. godine.

Prvo poglavlje, *Pojmovno određivanje i značaj valorizacije arhivske građe*, pojmovno određuje vrednovanje gradiva, definira što je vrednovanje gradiva, navodi domaće i strane stručnjake koji se bave ili su se bavili tom temom, ukazuje se na važnost vrednovanja »posve naučnog rada arhivista«, gdje je svaka pogreška »pogubna i nenadoknadiva« te dovodi do gubitka vrijednih dokumenata, osiromašenja kulturnih dobara i baštine, odnosno nacionalne povijesti.

Drugo poglavlje, *Valorizacija arhivske građe posljedica i potreba rješavanja problema njenog velikog prirasta*, otežanoga smještaja i čuvanja u arhivima, govori o hiperprodukciji informacija u današnjem vremenu, razvoju, širenju i jačanju administracije u suvremenom društvu, stvaranju sve većih količina registraturnoga i arhivskoga gradiva i teškoćama smještaja arhivskoga gradiva. Treće je poglavlje, *Nastanak i razvoj naučne misli i teorije valorizacije arhivske građe*, posvećeno teoriji vrednovanja, počecima vrednovanja u historiografskoj literaturi, u prvim jugoslavenskim (saveznim) i crnogorskim propisima, odnosno zakonodavstvu, nastanku teorije vrednovanja, onomu što je arhivistika bivše Jugoslavije rekla o teoriji vrednovanja i teoriji vrednovanja zemalja proisteklih iz bivše SFRJ.